

ב. עיקרי תוכן להוראה:

תוכנית חלוקה ואיחוד כלכלי – החלטה 181 של עצרת האומות המאוחדות: כ"ט בנובמבר 1947¹

ב-29 בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האומות המאוחדות החלטה בדבר עתיד שטחי א"י המערבית (Palestine) ואוכלוסייתם. החלטה 181 קובעת כי בשטחים אלה יקומו שתי מדינות, יהודית וערבית, והמשטר שיונהג בהן יהיה משטר דמוקרטי. הוראת ההחלטה בעניין זה ברורה ביותר: היא מורה למדינות לקיים "בחירות לאסיפה מכוננת, שייערכו על יסודות דמוקרטיים", מגדירה את בעלי זכות הבחירה וכן קובעת כי האסיפה המכוננת הנבחרת של כל מדינה "תעבד קונסטיטוציה דמוקרטית למדינתה".

החלטת האו"ם כוללת בתוכה התייחסות לסדרי העזיבה הקרובה של הבריטים שסימנה את סיום המנדט בא"י (Palestine). על פי התוכנית אמורים היו הצדדים (הנהגת היישוב היהודי והנהגת היישוב הערבי) לקבל בהדרגה את מושכות השלטון לידיהם (תחילה בהדרכת הבריטים ואח"כ בליווי ועדה מטעם האו"ם) עד להקמת מוסדות השלטון הקבועים.

הכותרת של ההחלטה - "תוכנית חלוקה ואיחוד כלכלי" - מצביעה על כוונת האו"ם לחלק את שטחי ארץ ישראל המערבית (פלסטין) בין שני העמים, אך בה בעת להבטיח שיתוף פעולה כלכלי בין המדינות שיתבטא בהקמתה של מועצה כלכלית משותפת.

תוכנית זו לא יצאה לפועל בשל התנגדות ההנהגה הערבית והתנגדותן של מדינות ערב הגובלות בשטחי א"י. היישוב היהודי, שהנהגתו קיבלה את ההחלטה והייתה מוכנה לנקוט בצעדים הנדרשים ליישומה, מצא עצמו נתון במאבק מול בני היישוב הערבי בארץ, שהחלו בהתנגדות האלימה מייד למחרת קבלת ההחלטה בעצרת האו"ם. מצב מלחמה זה לא אפשר לבריטים לקיים את חלקם בהסדרת השלטון בשטח שיפונה על ידם, כפי שנקבע בהחלטת האו"ם.

ההנהגה היהודית, שהסכימה לתוכנית החלוקה, קבעה, במקביל למאבק עם היישוב הערבי, את סדרי השלטון הזמניים; סדרים אשר יאפשרו ליהודים לקבל לידם את השלטון על השטחים שיועברו למדינה היהודית מיד עם עזיבת הבריטים.

את השלטון, והאחריות המלאה על השטח ועל האוכלוסייה, נטלו על עצמם ראשי היישוב היהודי תוך שהם מכריזים על הקמתה של מדינת ישראל ערב עזיבת הבריטים את הארץ. בהכרזה זו מימש היישוב היהודי את החלטת האו"ם בדבר הקמת מדינה יהודית ריבונית.

הכרזת העצמאות של מדינת ישראל משקפת את רוח הדברים שבהחלטת האו"ם: היא מממשת את כוונת האו"ם להכיר בריבונות יהודית על חלק משטחי א"י והיא מתייחסת לאופייה הרצוי של המדינה שתקום, מדינה בעלת משטר דמוקרטי, בהלימה לעקרונות שנקבעו בהחלטה.

בתוכנית החלוקה מוקדש פרק שלם לעניין הגבולות, תוך פירוט מלא של היישובים ונקודות הציון המגדירים את שטחן של שתי המדינות העתידיות לקום בשטחי א"י המערבית (Palestine). גבולות אלה, או אחרים, אינם מוגדרים בהכרזת העצמאות; ההכרזה על הקמת מדינה יהודית ריבונית התקבלה תוך כדי מאבק מול יישוב ערבי שלא הסכים להכיר בלגיטימיות הדרישה היהודית להקמת מדינה. מיד למחרת ההכרזה הפך המאבק למלחמה בין מדינות, כאשר מדינות ערב השכנות פלשו לשטחיה של המדינה היהודית הצעירה, שאך קמה, וביקשו למנוע בכוח הזרוע את קיומה.

עם תום המלחמה נחתמו הסכמי שביתת נשק (1949) בין מדינת ישראל לשכנותיה. מדינה ערבית בשטחי א"י (Palestine) לא הוקמה, והגבול ששורטט בירוק, ולכן זכה לכינוי "הקו הירוק", בין ישראל לשכנותיה היה שונה מהגבול שפורט בהחלטת החלוקה.

¹ ניתן ללימוד בצמוד לאחד מהפרקים הבאים בתוכנית הלימודים: הכרזת העצמאות; לאום ומדינת לאום; השסע הלאומי בישראל

הצעת תרגול להפקת מידע מקריאת מפות והשוואה ביניהן

מומלץ להציג את המפות לתלמידים תוך כדי בירור מושג הגבולות: גבולות החלוקה ו"הקו הירוק", ולהשוות בין המפות תוך כדי דיון עם התלמידים [כמתואר בסעיף 6 של בירור מושגים לעיל].

אין צורך בירידה מדוקדקת לפרטים ולשמות מקומות, אלא הבנה כללית שתסייע לתלמידים להבין את הרקע לסוגיית הגבולות שמלווה אותנו מאז ועד היום.

העשרה - להבנת עמדתם של הצדדים לתוכנית החלוקה: עמדת היהודים ועמדת הערבים, וכן להבנת עמדות התומכים והמתנגדים להחלטה בקרב האומות המאוחדות מומלץ לעשות שימוש בנייר העמדה שהוציאה מציל"ה: [שישים שנה להחלטת כ"ט בנובמבר 1947](#).

ג. שאלות תרגול

שאלות ידע:

1. הצג הבדל אחד בין הכרזת העצמאות לבין תוכנית החלוקה 181.
2. הצג שתי נקודות דמיון בין החלטה 181 (תוכנית החלוקה) לבין הכרזת העצמאות.
3. השווה בין יחסה של החלטת האו"ם לנושא המיעוטים לבין יחסה של ההכרזה לנושא זה.
4. מהי לגיטימציה?
- הסבר מדוע מהווה תוכנית החלוקה מרכיב חשוב בלגיטימציה להקמת מדינת ישראל.
5. מהו "הקו הירוק"?
- הסבר מדוע אין הלימה בין גבולות המדינה היהודית על פי תוכנית החלוקה לבין גבולותיה בפועל.

שאלת אירוע [סעיף אחד]

1. בישיבתה ב-12 במאי 1948, קיימה מנהלת העם, היא הממשלה-שבדרך, דיון בשאלה כיצד תיקרא מדינת ישראל בשפה הערבית. האם תיקרא "אשראיל" (دولة اسرائيل)? או שמא יש לתרגם "פלשתינ" (دولة فلسطين)? ועדה מיוחדת מונתה לבחון את השאלה. ומסקנתה הייתה: "אשראיל" - اسرائيل.
- אחד הנימוקים מדוע לא "פלשתינ" - فلسطين, צפה פני עתיד. חברי הועדה סברו שייתכן כי המדינה הערבית שתקום בא"י תיקרא 'פלשתינ' - فلسطين, דבר העלול לגרום לבלבול.

מתוך: [מדינת ישראל "תקיים שוויון זכויות" ולא "תעניק". זה מגיע](#)

- א. **הצג** בקצרה את מטרתה של החלטה 181 של עצרת האומות המאוחדות.
- הסבר** כיצד מטרה זו משתקפת בדיון שהתקיים בישיבת מנהלת העם ערב הקמת המדינה.

שאלת אירוע

החלטה 181 של עצרת האומות המאוחדות מתווה את דרכן של המדינות וקובעת את אופיו של המשטר אותו הן צריכות לכוון. ההחלטה מורה למדינות לנסח חוקה שבה יופיעו, בין היתר, הכללים הבאים:

האחד - להקים בכל מדינה מוסד מחוקק, נבחר בבחירות כלליות וחשאיות על יסוד נציגות פרופורציונלית, וכן מוסד מוציא לפועל האחראי לפני בית המחוקקים.

השני - התחייבות המדינה לתת ערובה לזכויות שוות לכל איש, ללא הפליה בעניינים אזרחיים, מדיניים, כלכליים ודתיים, להנאה מזכויות אנוש וחירויות יסוד, כגון חופש הדת, השפה, הדיבור והפרסום, חינוך, אספה והתאגדות.

א. ציין והצג את המובן של הדמוקרטיה הבא לידי ביטוי בכלל הראשון.

הסבר כיצד מובן זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את המובן של הדמוקרטיה הבא לידי ביטוי בכלל השני.

הסבר כיצד מובן זה בא לידי ביטוי בקטע.

אפשרות נוספת:

ג. ציין והצג את הסעיף במגילת העצמאות העונה על הכלל הראשון.

הסבר כיצד סעיף זה בא לידי ביטוי בקטע.

ד. ציין והצג את הסעיף במגילת העצמאות העונה על הכלל השני.

הסבר כיצד סעיף זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלת טקסט

לקראת יציאתנו לסבב השיחות האחרון בין ישראל לפלסטינים שהחל בספטמבר 2010 הודיע ראש ממשלת ישראל כי "כפי שישראל והוא עצמו הכירו בזכותם של הפלסטינים למדינה, כך בכוונתנו לדרוש שהפלסטינים יכירו בישראל כמדינת הלאום של העם היהודי". "זהו הבסיס לשלום", אמר ראש הממשלה. "לצערי איני שומע מהפלסטינים שהם אומרים שתי מדינות לשני עמים. הם אומרים שתי מדינות, אך לא אומרים שני עמים", הוסיף.

בהתייחסו לסבב השיחות אמר ראש הממשלה הישראלי כי הוא "מאמין שאם ההנהגה הפלסטינית תתמיד במשא ומתן רציף, חרף מכשולים בכל צד, ואם תהיה נחושה כמונו להתקדם, ניתן יהיה להגיע בתוך שנה להסכם מסגרת שיהיה בסיס להסכם שלום". לדבריו, "הסכסוך הוא על אותו חבל ארץ. שתי מדינות לשני עמים פרוש הדבר שתי מדינות לאום".

הדיונים בין הצדדים נקלעו בתחילה למשבר בשל אי ההסכמה על הנושאים הראשונים שיעלו לדיון. בעוד הצד הישראלי מבקש להבטיח את סידורי הביטחון תחילה דרשו הפלסטינים להתחיל בשרטוט גבולות הקבע בין המדינות תוך המשך הקפאת הבנייה בשטחי יהודה ושומרון.

[מתוך [ידיעה בעיתון "הארץ" 13.9.10](#)]

א. מהי לגיטימציה?

הסבר כיצד בא המושג "לגיטימציה" לידי ביטוי בדבריו של ראש הממשלה.

ב. הצג את הקשר בין טריטוריה ללאום.

הסבר כיצד בא קשר זה לידי ביטוי בדבריו של ראש הממשלה הישראלי.

ג. מהו "הקו הירוק"?

הסבר כיצד ה"קו הירוק" בא לידי ביטוי בדרישת הפלסטינים.

שאלה אפשרית נוספת:

ד. הצג את מטרתה המרכזית של החלטת האו"ם 181 מה-29 בנובמבר 1947.

הסבר כיצד מטרה זו באה לידי ביטוי בדבריו של ראש הממשלה.

מפת החלוקה (1947), מפת הסכמי שביתת הנשק (1949) ומפה משולבת.

"הקו הירוק"

הסכמי שביתת הנשק 1949

מתוך: [ויקיפדיה](#) - © כל הזכויות שמורות

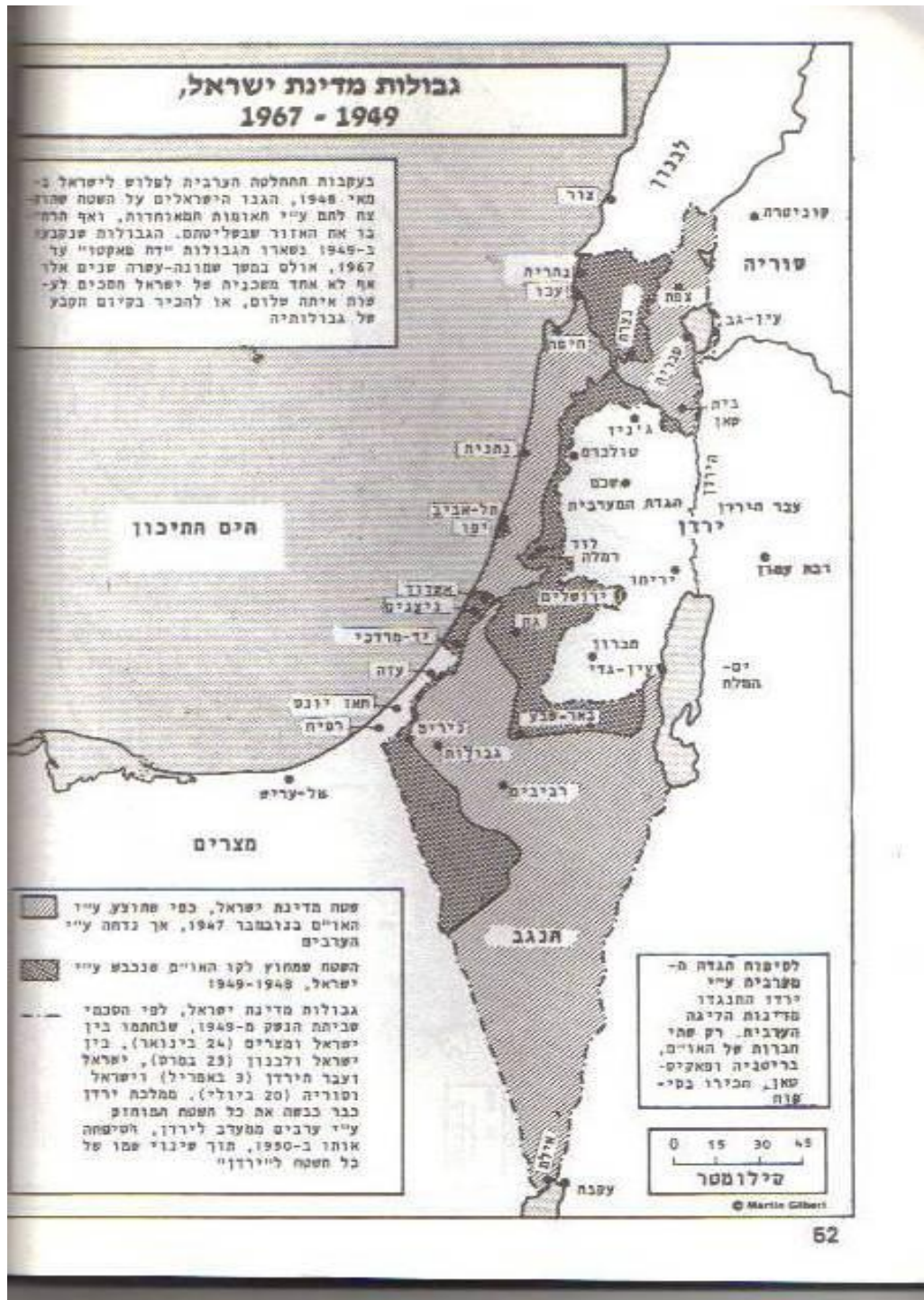
תוכנית החלוקה

29 בנובמבר 1947

מתוך: [אתר כנסת](#) - © כל הזכויות שמורות

מתוך: גילברט, מרטין. אטלס הסכסוך הערבי-ישראלי. משרד הביטחון – ההוצאה לאור. 1995

© כל הזכויות שמורות

ד. העשרה - קישור להרצאות / סרטונים / נתונים

ראו באתר – [אזרחות](http://citizenship.cet.ac.il) - <http://citizenship.cet.ac.il>